

Nietzsche: Mimo dobro a zlo

SVOBODNÝ DUCH

33

Nedá se nic dělat : je třeba vzít pocity oddanosti, oběti pro bližní, celou tu morálku sebeodříkání nemilosrdně na paškál a předvést před soud : a právě tak estetiku "nezaujatého nazírání", pod jejíž zástěrkou si dnes velmi svůdně snaží nemožné umění vytvořit dobré svědomí. Je příliš mnoho kouzla a medu v pocitech onoho "pro druhé", "ne pro sebe", než aby se tu člověk nemusel dvojnásob nedůvěřivě ptát : "Nejsou to snad - svody ?" - Že se líbí - tomu, kdo je má, a tomu, kdo sklízí jejich plody, i jen prostému divákovi -, není ještě argumentem pro ně, nýbrž přímo to nabádá k opatrnosti. Buďme proto opatrní !

34

Ať už se dnes člověk postaví na kterékoli filosofické stanovisko, odevšad je vidět, že mylnost světa, v němž se domníváme žít, je tím nejjistějším a nejpevnějším, co naše oko ještě může zaznamenat : mluví pro to velmi mnoho důvodů a ty by nás rády zlákaly k domněnkám o principiálním klamu v "podstatě věcí". Kdo však za chybnost světa činí odpovědným naše myšlení samo, tedy "ducha" - čestné východisko, které použije každý vědomý či nevědomý advocatus dei --: kdo tento svět, spolu s prostorem, časem, tvarem, pohybem, bere jako chybně vyložený, takový člověk by měl přinejmenším dobrý podnět k tomu, aby se konečně naučil také nedůvěře k myšlení samému : copak nám doposud neprovádělo jen nanejvýš šibalské kousky ? A kdo nám zaručí, že v tom, co provádělo dosud vždy, nebude pokračovat ? Ve vši vážnosti : dojemná a úctu budící je naivní nevinnost, jež dovoluje myslitelům postavit se ještě i dnes před vědomí s prosbou, aby jim dávalo čestné odpovědi : například zda je "reálné" a proč si drží vlastně vnější svět tak rozhodně od těla, a kdovíjaké ještě všechny otázky. Víra v "bezprostřední jistoty" je morální naivita, jež je nám filosofům ke cti : avšak - my nemáme být "jen morálními" lidmi ! Odhlédneme-li od morálky, je tato víra hloupostí, jež nám na cti nepřidá ! Byť si v občanském životě platila všudypřítomná nedůvěra za příznak "špatného charakteru", a patřila tudíž k nerozumnostem : tady, mezi námi, mimo občanský svět a všechna jeho ano a ne - co nám brání být nerozumnými a říci : filosof má přímo právo na "špatný charakter", jako bytost, která byla dosud na zemi vždy nejlépe balamucena - on má dnes povinnost nedůvěřovat a co nejzlobněji pošilhávat z každé propasti podezření. - Budiž mi odpuštěn žert této temné frašky a tohoto obratu : neboť právě já sám jsem se dávno naučil jinak vidět, jinak hodnotit klam i oklamanost a mám připraveno přinejmenším několik štulců pro slepý vztek, s nímž se filosofové vzpěčují tomu, aby byli klamáni. Proč ne ? Není to nic víc než morální předsudek, že pravda je cennější než zdání ; je to dokonce ta nejhůře prokázaná domněnka na světě. Přiznejme si přece alespoň tolik : život by vůbec neexistoval, kdyby nespočíval na perspektivních odhadech a zdánlivostech ; a kdyby snad někdo chtěl, s ctnostným zápalem a hlupstvím mnohých filosofů, "zdánlivý svět" docela odstranit, nuže, dejme tomu, že vy byste to uměli - pak by přinejmenším ani z vaší "pravdy" nic nezůstalo ! Ano, co nás vůbec nutí k domněnce, že existuje zásadní protiklad mezi "pravdivým" a "nepravdivým" ? Nestačí snad přijmout stupně zdánlivosti a jakoby světlejší a temnější odstíny a tóny zdání - různé valéry, abychom mluvili řečí malířů ? Proč by nesměl svět, který se nás týká - být fikcí ? A když se tu někdo zeptá : "Ale k fikci přece patří původce ?" - nemělo by se mu rovnou odpovědět : Proč ? Co když toto "patří" také patří k fikci ? Což nelze být vůči subjektu, stejně jako vůči predikátu a objektu, trochu ironický ? Nesmí se

snad filosof povznést nad víru v gramatiku ? Všechna čest guvernankám : ale není už na čase, aby se filosofie víry guvernanteček zřekla ? -